

FUGLEGUIDE TIL

PÆDAGOGER

Indhold i "Fugleguide til pædagoger"

Ramasjang Redder Fuglene.....	2
Fjer.....	3
Fuglefløjt – sang eller kald?.....	6
Fugles fødder og klør.....	8
Fugles næb.....	10
Blåmejse.....	12
Bogfinke.....	13
Gråand.....	14
Husskade.....	15
Hættemåge.....	16
Ringdue.....	17
Solsort.....	18
Fuglekonge.....	19
Knopsvane.....	20
Vandrefalk.....	21

Ramasjang Redder Fuglene

Fugle kan være svære at observere i naturen for børnehavebørn, da de ofte vil være fløjet væk, inden børnene får øje på dem. Her er en lille guide til at snakke om fugles fjer, næb, sang og klør, så I kan svare på endnu flere spørgsmål på legepladsen og give børnene lidt ekstra naturviden, når I undersøger fuglespor i naturen. Efterfølgende vil der være en kort beskrivelse af de ti fugle fra fuglehjulet, som I også kan printe ud til børnenes forældre.

Hvorfor skal vi hjælpe fuglene?

Fuglene har brug for ro, et sted at bo og føde. Det kan være svært, når mennesker rydder skove, udbygger byer, dyrker landbrug og fjerner den vilde natur i vores haver. Alt sammen presser fuglenes naturlige levesteder og ikke mindst fuglenes føde: insekter. Ifølge Dansk Ornitologisk Forening er der tale om en fuglekrise efter en opgørelse fra Nationalt Center for Miljø og Energi ved Aarhus Universitet i 2019. Opgørelsen viste, at en ud af tre fuglearter i Danmark er i tilbagegang.

Forløbet "Ramasjang Redder Fuglene" på DR Spire er bygget op ud fra DR Ramasjangs natursatsning "Ramasjang Redder Fuglene" og DR Spire i samarbejde med Dansk Ornitologisk Forbund (DOF). "Fugleguide til pædagoger" er lavet med sparring fra biolog Vicky Knudsen og souschef ved naturbørnehaven "Den Røde Skole" Vibeke Andersen.

Fjer

Et spor, der er nemt for børn og voksne at lede efter, er fuglefjer. Alle fugle fælder deres fjer i løbet af et år, så der er god sandsynlighed for at finde en fjer eller to udenfor. Fuglene fælder deres fjer, da de bliver slidte af vejr, vind og krat. Fjerene kan være udsat for skadedyr, for eksempel lopper, og fjerenes farver ændrer også betydning i løbet af året. Derudover skal farverne hos hannerne tiltrække hunnerne i foråret, men de tiltrækkende farver kan være en ulempe overfor fjender i efteråret.

Fjerfældningen tager hårdt på fuglenes energi. Derfor sker det også oftest efter yngletid og engang ind i efteråret, så fuglene har en tæt pakket fjerdragt til vinteren. Her skal energien bruges til at holde sig varm. Derudover fælder nogle trækfugle også mange af deres fjer, da de bliver slidte af at flyve halvdelen af jorden rundt, og de har brug for nye, inden de kan forsætte videre rundt i verden. Fuglene har forskellig teknik i forhold til at fælde deres svingfjer. For nogle fugle, eksempelvis gråænder og svaner, der fælder alle svingfjer på én gang, betyder de manglende svingfjer, at de ikke kan flyve i omkring en måned. Andre fugle fælder fjerene løbende, så det kun går lidt ud over flyveevnen.

Fjerenes farver

Fjerenes farver har en vigtig funktion hos fuglene. For hannerne gælder det om at have de flotteste og klareste farver i sin fjerpragt. Farverne bliver brugt til at imponere og gøre kur til hunnerne, der vælger sin mage ud fra flotteste fjerpragt, sang og kurmageri. Det er derfor, at hannerne har en mere farverig fjerpragt end hunnerne.

Camouflage er en anden vigtig farvefunktion for fuglene. Det er vigtigt for fuglene at kunne gemme sig for potentielle fjender i skov og krat. Dette er også grunden til, at hunnerne oftere har camouflagefarver. I mange tilfælde er det kun hunnen, der ruger på æg. Derfor skal hun kunne camouflere og gemme sig, når hun ligger i reden.

Fjertyper og deres funktioner

Man deler normalt fjer op i to hovedkategorier – dunfjer og konturfjer, som hver især har et par underkategorier.

Dunfjer

Dunfjer er fjer, der sidder mellem fuglenes dækfjer og isolerer det inderste lag ved kroppen. Om vinteren kan man se, at fuglene ofte "puster sig op". Når fuglene "puster sig op", skaber de mere stillestående luft mellem dunene, og derved kan de bedre holde på varmen. Dunene bliver også ofte brugt til isoleringsmateriale i fuglereden, så de kan holde sig lune og tætte.

Dun består af små stråler, der ikke har en fast struktur eller hænger sammen i bistråler som andre fjer.

Konturfjer

Konturfjer er de fjer, som du kan se på fuglen med det blotte øje. Konturfjerene er også delt op i to kategorier; kropsfjer/dækfjer og svingfjer/halefjer.

Kropsfjer/dækfjer

Kropsfjer eller dækfjer, som de også kaldes, er den ydre fjerdragt hos fuglene. De ses over hele kroppen og omkring hovedet og halsen. Deres primære funktion er at holde kroppen beskyttet mod regn og kulde, så dunene kan holde kroppen varm. Den yderste del af fjerene er oftest vandafvisende, mens det inderste er dunet, så det er med til at holde kroppen varm.

Kropfjerene er helt symmetriske og hænger sammen i bistråler. Det vil sige, at fjerens små stråler hænger sammen, så de bliver til en samlet fane rundt omkring fjerskaftet. Dette er blandt andet med til at gøre at fjeren er tæt.

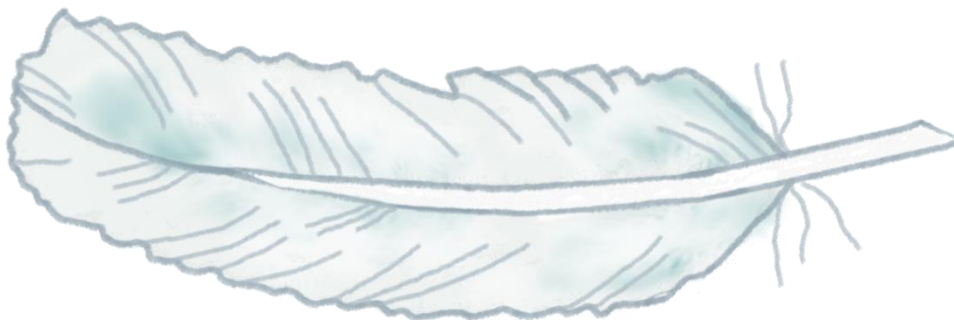
Svingfjer og halefjer

Sving- og halefjerene er dem, som fuglen bruger til at styre, når den flyver.

Svingfjerene sidder på vingerne, og de er delt op i hånd- og armsvingfjer. Yderst på vingen har du håndsvingfjerene og længere inde har du armsvingfjerene. Fugle har typisk mellem 9-12 håndsvingsfjer og flere armsvingsfjer. Fjerene er asymmetrisk opbygget, svagt buet, meget stive og på samme tid elastiske, hvilket er med til at hjælpe på fuglens aerodynamik – lidt ligesom flyvemaskiners vinger. Fuglene kan styre hver eneste svingfjer, så den kan få den mest optimale flyvning.

Halefjerene er med til at holde fuglen stabil i luften, når den flyver, og til at bremse med. Derudover bliver halen også brugt til at navigere og balancere rundt i luften. Fugle har normalt 12 halefjer, som er ret lange. De midterste halefjer er næsten symmetriske med lige skaft, og de yderste halefjer er asymmetriske med buet skaft. Nogle fugle, som spætter og træløbere, bruger også halen som støtte, når de klatrer i træer.

Hvis I samler fjer til aktiviteter i børnehaven, er det en god ide at lægge dem et par døgn i fryseren først, så eventuelle lopper og andet utøj dør.

Fuglefløjt – sang eller kald?

Det er ikke altid lige let at se fuglene, men så kan man høre dem synge. I Danmark har vi enkelte fugle, der synger hele vinteren, eksempelvis rødhals og gærdesmutte. De resterende fugle begynder så småt at synge i marts og april, og når trækfuglene kommer op fra de sydlige lande. Fuglesangen er på sit højeste i maj-juni. Efter ynglesæsonen i juli begynder fuglestemmerne at blive færre, da forældrene skal bruge meget energi på at finde mad til ungerne. Sidst på sommeren begynder nogle fugle igen at synge for at markere deres territorium. Hen i efteråret begynder fuglesangen at forsvinde, men om vinteren synger rødhalsen og gærdesmutten stadig for at markere deres fødeterritorium. Fuglene bruger stadig kald hele året, og det er derfor, at du nogle gange kan høre fuglene pippe om vinteren.

Fuglesangen er mest intens om morgenen, hvor solsorten og andre morgenfriske fugle starter, når solen står op. De andre fugle stemmer i løbende op ad formiddagen. I løbet af dagen dør sangen lidt ud, men sidst på dagen inden solnedgang synger fuglene for alle lungers kraft igen. Det er derfor bedst at lytte efter fugle om morgenen og aftenen. Fugleunger lærer at synge ved at imitere andre fugle af samme art.

Hvorfor synger fuglene?

Når lyset begynder at tiltage igen i foråret, påvirker det fuglenes hormonproduktion, og så begynder sangaktiviteten. Det er næsten kun hannerne, der synger. Der er enkelte fuglearter, hvor hunnen også synger, for eksempel rødhals og jernspurv.

Hannernes sang har to formål:

- Hannerne bruger sangen til at afmærke deres territorier. Hannerne sidder ofte højt og synger for at fortælle andre hanner, at de skal holde sig langt væk.
- De bruger sangen til at tilkalde og tillokke mager med sangen. Hunnerne kan høre stor forskel på forskellige hanner og ligesom med farverne, så tillokker den bedste fuglesang en mage. Sangen bliver også brugt til at gøre hunnerne mere villige til at parre sig og bygge rede.

Der er enkelte fuglearter, der kan synge med dialekt, eksempelvis bogfinken.

Hvorfor kalder fuglene?

Fuglenes kald har mange funktioner, og fuglene bruger kaldene hele året rundt. Kaldene er små, korte lyde, som bliver brugt til dagligdagskommunikation mellem fuglepar, unger og andre fugle i

nabolaget. Fugle bruger mange forskellige salgs kald, og mange kald er artsbestemt. Nogle af kaldene kan for eksempel fungere som:

- Advarselskald ved store rovdyr og fare som høge. Advarselkaldene er ofte høje, og de forskellige arters kald minder så meget om hinanden, at flere arter kan advare hinanden.
- Mobbekald mod fjender. Fugle kan finde på at tilkalde flere fugle af samme art for at "mobbe" en fjende væk. Det kan for eksempel være en kat på vej mod en fuglerede. Fuglene laver højlydte kald, som fortæller katten, at den er opdaget og godt kan droppe sin mission.
- Kontaktkald mellem forældre og unger, samt mellem kolonier og mager.
- Tiggerkald fra ungerne til forældrene om mad.
- Aggressionskald, når fugle kæmper mod hinanden om føde eller territorier.

Når I er på tur, kan I prøve at fløjte som fuglene og se, om I kan "snakke " med dem.

Fugles fødder og klør

Fuglenes fødder og klør kan være med til at fortælle en masse om deres liv. Når I går tur i skoven, langs søer eller er på legepladsen, kan I lede efter fuglefodspor i mudder, jord eller sand og få en idé om, hvordan fuglen lever ud fra dens fodaftryk.

En almindelig fugls fødder har fire tæer, hvor tre peger fremad og en peger bagud. Den fungerer godt, når man skal holde om en gren, men nogle fugle bruger også fødderne til andre ting. Her er en lille liste over forskellige slags fuglefødder.

Gangfod

Gangfoden har fire tæer – tre foran og en lang tå bagudvendt. Den lange tå bagtil støtter fuglen i at gå på jorden, hvilket blandt andet ses hos hvid vipstjert.

Løbefod

Løbefoden har fire tæer. Tre kraftige tæer foran og en kort bagudvendt tå. Denne fod er god til at løbe hurtigt på jorden og kan blandt andet ses hos fasaner, der hurtigt skal kunne flygte på markerne.

Gribefod

Gribefoden har fire tæer, og den bagerste tå er så lang, at den kan nå de forreste tæer, når de sidder omkring en gren. Dette kan blandt andet ses hos spætmejsen.

Klatrefod

Klatrefoden har stærke klør og to tæer, der vender bagud. Disse tæer er gode til at holde fast i barken, når fuglen løber op og ned ad stammer. Dette kan for eksempel være flagspætten eller træløberen.

Klamrefod

På klamrefoden vender alle fire tæer fremad. Klamrefoden er god til at hænge fast på glatte lodrette flader. Dette gør mursejleren eksempelvis, når den sidder på husmure.

Jagtfod

Jagtfoden har fire stærke klør, hvor tre vender fremad, og en er bagudvendt. De stærke kraftige klør er gode til at fange og dræbe byttedyr. Havørne og andre rovfugle har denne form for fod.

Vadefod

Vadefoden har fire tæer, hvor tre af tæerne har lapper under sig. Lapperne gør således, at fuglens fod ikke synker ned i mudder, når den leder efter mad. Blishøns har blandt andre denne form for fod.

Svømmefod

Svømmefoden har hud mellem tæerne – såkaldt svømmehud. Dette gør fuglen god til at svømme, da det giver en større overflade at svømme fra med. Ænder og svaner har svømmefødder.

Fugles næb

Fuglenes næb har mange funktioner. Det er fuglenes mund til mad og vand. Det er et multiværktøj i forbindelse med redebyggeri, hvor næbbet både transporterer redematerialet hjem og filtrerer det sammen til en rede. Næbbet er også foderautomat til fugleungerne. Det er tilmed pudseklud til fjerdragten og forsvarsvåben mod fjender. Fugles næb bliver brugt til stort set alt.

Fuglene bruger som nævnt næbbet til at fange deres føde. Næbbets form og længde afhænger af, hvad fuglen spiser:

- Spurvefuglene har små, korte næb, som er gode til at fange små insekter og spise små frø.
- Kernebidere har små, stærke og kegleformede næb, der er gode til at knække frø og kerner.
- Fugle, der lever af flyvende insekter, har flade næb med et bredt gab, så de kan flyve med åbent næb og fange mange insekter. Dette kunne for eksempel være svaler og mursejler.
- Droslerne, som for eksempel solsorten, har et længere, spidst næb, som kan grave efter regnorme eller andre insekter i jordoverfladen.
- Spætterne har et langt og spidst næb, der er godt til at hakke hul i træer og grave efter insekter under træernes bark.
- Ænderne og andre svømmefugle har flade og brede næb, der kan snadre i vandplanter under vandet.
- Rovfuglene har krumme og skarpe næb, der kan flænse byttedyr.

Prøv at kigge efter fuglenes næb og afgør, hvilken føde I tror, at fuglene godt kan lide at spise.

I kan eventuelt tage et besøg til jeres lokale skole og se på deres udstoppede fugle. Se om I kan finde ud af, hvilke næb og kløer de forskellige fugle har.

FUGLE

LEKSIKON

med fugle fra

fuglehjulet

Blåmejse

Blåmejser er en af de mest almindelige havefugle i Danmark, så den kan i højst sandsynligt få besøg af, hvis I laver et foderbræt eller hænger mejsekugler op. De er især glade for, hvis I kommer frø, frugt, tørrede insekter, fedt og jordnødder på foderbrættet.

Hvordan ser den ud?

Den lille mejse med den blå hat og gule og grønne fjer er let at genkende for børnene, men den bliver tit forvekslet med den større og stærkere musvit. Blåmejser har gribeklør og et kort spidst næb, som den bruger til at fange små insekter og spise frø.

Foto: Colourbox

Antal fugle i DK	Højde og vingefang	Vægt	Æg	Levealder
Omkring 250.000 ynglepar	11 cm lang 17 - 20 cm vingefang	10,5 gram	To kuld af 10-16 æg	2-3 år

Hvor bor den?

Blåmejser bor i det meste af Europa, undtagen de nordligste egne. Bestanden herhjemme er steget de sidste par år. Hårde vintre kan gå ud over antallet af fugle, da de vil have svært ved at finde mad, og de netop skal bruge meget energi på at finde maden.

Bestanden kommer dog hurtigt tilbage igen, da blåmejserne får mange unger. Derudover kommer der mange blåmejsere til Danmark fra nord og østlige lande om efteråret. Mange vælger at overvintre.

Hvor bygger den rede?

Blåmejser er kreativ med sin redeplacering. Reden vil ofte være placeret i et hulrum, som en gammel spætterede i et træ eller en fuglekasse. Hvis de ikke kan finde en træhule eller en redekasse, kan de finde på at bygge reder, eksempelvis i en postkasse eller andre hulrum.

Blåmejser lægger æg i midten af april, og ungerne flyver fra reden midt i juni. Hvis der er meget mad, kan blåmejsere nå at opfostre to kuld på en sommer.

Hvad spiser den?

Blåmejser er glade for mad. Den spiser mange små insekter, edderkopper og larver. Når alle insekterne er væk om vinteren, spiser blåmejser mest frø. Da kommer den gerne forbi jeres foderbræt, hvis I har frø, frugt, fedt og jordnødder på menuen. Blåmejser er også tit at finde i mejsekuglerne, hvor den kan finde på at spise sin mad på hovedet.

Bogfinke

Bogfinken er en af de mest almindelige fugle i Danmark. Det er en social fugl. Det betyder, at den godt kan lide at være sammen med andre fugle. I vil ofte kunne se den under foderbrættet, hvor den søger føde på jorden.

Hvordan ser den ud?

Bogfinke-hannen har en flot, blå hætte og røde farver på dens bryst. Hunfuglen har mere grålige farver, men fælles for dem begge er, at de har hvide striber på vingerne og en lang hale. Bogfinken har gribekløer og et kort kegleformet næb til at knække bøg.

Foto: Colourbox

Antal fugle i DK	Højde og vingefang	Vægt	Æg	Levealder
1,5-2 millioner ynglepar	14-16 cm lang 25-29 cm vingefang	18-29 gram	4-6 æg	12 år

Hvor bor den?

Bogfinken er både en stand- og trækfugl, hvilket vil sige, at en stor del af fuglene flyver syd på om vinteren. Her er der hovedsageligt tale om hunner og ungfugle. De resterende bliver boende i Danmark hele året rundt.

Hvor bygger den rede?

Bogfinke-hunnen bygger rede i et træ eller en busk. Den bliver bygget af mos og lav, og den bliver foret med fjer, edderkoppespind og hår, for at den holder tæt. Bogfinkeparret parrer sig mere end 200 gange, før hunnen lægger æggene. 8 % af gangene er det dog med en fremmed han-bogfinke, hvilket vil sige, at bogfinke-hannen ofte fodrer unger, der ikke alle er hans. Æggene bliver lagt i begyndelsen af april, og det er kun hunnen, der ruger.

Hvad spiser den?

Bogfinken elsker bøgetræets frugter, bog, og fordi den siger "fink-fink", så har den fået navnet bogfinke. Mængden af bøgetræets frugter afgør faktisk, hvor mange bogfinker der er i Danmark. I de år, hvor bøgetræerne sætter mange bog, kan der være dobbelt så mange bogfinker, som i dårlige år. Dette er højst sandsynligt, fordi der er mange af de gennemtrækkende skandinaviske bogfinker, som bliver i Danmark, når der er nok mad. Hvis I gerne vil have bogfinker på foderbrættet, skal I sørge for at have fede frø som solsikkefrø eller jordnødder på menuen. Hvis det er koldt, spiser bogfinken også nogle gange korn. Om sommeren kan I finde bog fra bøgetræet – gem dem og brug dem til foderbrættet om vinteren.

Hvordan lyder den?

Bogfinkens sang "Det-det-det-det ka' jeg si' li' så TIT, det ska vææær" er meget karakteristisk for fuglen, og det kan høres allerede fra det tidlige forår. Bogfinken har derudover et kontaktkald, et højt og klangfuldt "Fink!", som har givet navn til hele finkefamilien.

Gråand

Gråanden er den mest almindelige and i Danmark, og I kan se den overalt i Danmark, hvor der er moser, søer eller åer. 85 % af fuglene bliver i Danmark hele året.

Hvordan ser den ud?

Andrikken har en grå fjerdragt, brunt bryst, en grøn og krøllet halefjer, metalgrønt hoved og et gult næb. Hunanden er brunligt camouflagefarvet med et gulbrunt næb, så hun nemt kan gemme sig. Begge fugle har et blått vingespejl med hvide kanter på vingerne. Gråanden er en svømmeand. Det betyder, at dens ben sidder ret langt tilbage på kroppen, den dykker sjældent og letter med et plask direkte fra vandet. Den har svømmefødder og et fladt bredt næb.

Foto: Colourbox

Antal fugle i DK	Højde og vingefang	Vægt	Æg	Levealder
20.000-50.000 ynglepar	50-60 cm lang 81 - 98 cm vingefang	850-1400 gram	9-13 æg	Typisk 5-10 år Max 23 år

Hvor bygger den rede?

Ænder yngler tidligt. De parrer sig allerede i slutningen af februar, hvis vejret er mildt. Det er kun hunnen, der opfostrer ællingerne. Hun laver som regel en rede under en busk på jorden eller et andehus på søen. Her kan de gemme sig. Hun kan også finde på at lave rede spøjse steder, eksempelvis på altaner eller oppe i hule træer. Hun ruger på æggene i fire uger, indtil de klækker. Herefter går de efter det nærmeste vandhul, selvom det måske er flere kilometer væk.

Andrikken forlader yngleområdet for at fælde sine svingfjer i roligere omgivelser på vandet, hvor den ikke er så udsat for angreb fra fjender. Den kan nemlig ikke flyve, når svingfjerene er væk. Den skifter samtidig fjerdragt for bedre at kunne camouflere sig, så den kommer til at ligne hunnen.

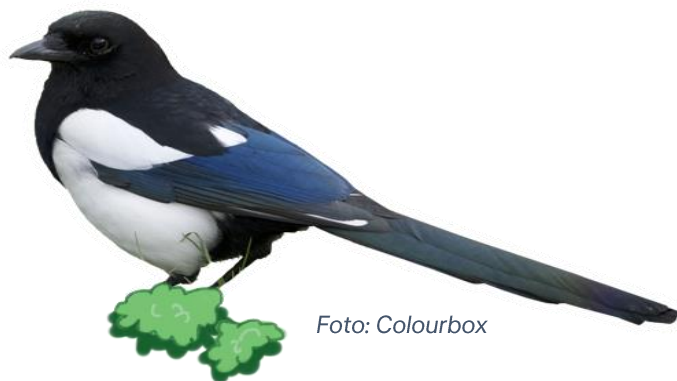
Hvad spiser den?

Gråanden finder sin føde på lavt vand. Her snadrer den i vandoverfladen eller "står på hovedet" for at nå bunden med næbbet, hvilket er typisk for svømmeænder. Gråanden spiser hovedsageligt vandplanter, men den spiser blandt andet også agern, korn og græs. Derudover spiser den krebsdyr.

Ænder elsker også brød, som mange mennesker fodrer dem med. Det skal vi dog passe på med at gøre, da fodringen tiltrækker flere ænder, og flere ænder giver mere afføring og foderrester i søerne. Det kan gå ud over vandkvaliteten i søen, da de mange næringsstoffer fra ændernes afføring og foderrester giver flere alger.

Husskade

Skaden er en almindelig ynglefugl i Danmark. Skaden har i mange år været en hadet fugl, da den har rygte for at plyndre andre fuglereder og stjæle skinnende ting. Det er dog en myte, at skader stjæler skinnende ting. Navnet skade kommer fra et gammelt nordisk ord, der betyder lang spids ting – ligesom skadens hale.

Hvordan ser den ud?

Skaden er en flot fugl, og den bliver faktisk også kaldt Norden Paradisfugl. Den er nem at kende med dens sorte, hvide og blågrønne metalliske farve og den lange hale. Der er ikke umiddelbart forskel på kønnenes udseende.

Antal fugle i DK	Højde og vingefang	Vægt	Æg	Levealder
180.000 ynglepar (2011)	50 cm lang 52 - 60 cm vingefang	200-250 gram	4-7 æg	Typisk 3 år Max 15 år

Hvor bor den?

Husskaden er udbredt i hele Europa, Asien, Nordvestafrika og Nordamerika. Den flyver dog ikke ret godt, så den flyver derfor ikke længere strækninger over vand. Skaden ses derfor sjældent på øer. Herhjemme bor den ofte ved åbent land, men den kan også bo i byerne, i skovbryn, i parker og på villaveje.

Hvor bygger den rede?

Det eneste krav, den har, er, at der er høje træer, hvor den kan bygge sin kæmpestore rede. Reden er nærmest kugleformet af grene og kan veje op til 20 kilo. Den har ofte et lille tag, som beskytter æggene fra at blive taget af andre kragefugle eller skader. Skadeparret deltager begge i redebyggeriet. Hannen finder grene og hunnen bygger reden. Æggene bliver lagt og udruget i april, og efter 20 dage kommer der unger. Ungerne bliver fodret i 25 dage, hvorefter de er klar til selv at finde føde.

Hvad spiser den?

Skader plyndrer andre fuglereder for æg og fugleunger. Skaden er med til at regulere småfuglebestanden. Hvis ikke skaden spiste fugleungerne ville mange af dem alligevel dø af sult. Fugleunger og æg udgør dog en lille del af deres kost. De spiser mest insekter, larver, snegle, orme, ådsler og frø.

Fun fact

Et skadepar er sammen hele livet. De er meget territorielle, og der bor kun et skadepar per territorium. Hvis en skade dør på et godt territorium, kommer der et skadebryllup. Det betyder, at omkring 20-30 andre skader kommer for at gøre kur til den forladte enke eller enkemand og få det nye territorium eller overtage det helt.

Hættemåge

Hættemågen er en af de mange mågearter, vi har i Danmark. Den er i kraftig tilbagegang, og mågen er noteret som truet art i henhold til "Den danske rødliste", som blev udgivet den 15. januar 2020.

Hvordan ser den ud?

Hættemågen er nem at kende, da den har en brunsort hætte på. Den har rødt næb og røde ben, hvidt bryst og grå vinger.

Foto: Colourbox

Om vinteren skifter hættemågen farve, så hættten bliver helt hvid, og der er kun to små brunsorte pletter på siden af hovedet.

Antal fugle i DK	Højde og vingefang	Vægt	Æg	Levealder
80.000 ynglepar (2011)	36 cm lang 93 cm - 1 m vingefang	280 gram	2-3 æg	Max 30 år

Hvor bor den?

Mågen yngler i kolonier ved små øer, sluser og holme, og den har lært at tilpasse sig bymiljøerne i dens jagt på føde. I hættemåge-kolonierne kan der være op til 25.000 hættemågepar, og de beskytter hinandens æg mod rovdyr. Mange andre vand- og vadefugle slår sig ned i nærheden af kolonierne, da de så bliver beskyttet fra rovdyr af hættemågerne. Derfor kalder vi hættemågen for en nøgleart: Når den er der, opstår levesteder for mange andre arter

Om vinteren flyver den danske hættemågebestand til England, hvor de fælder deres fjer og derfor overvintrer. Det betyder dog ikke, at vi ikke har hættemåger om vinteren i Danmark. Vi får nemlig besøg af hættemåger fra landene omkring Østersøen, som overvintrer her.

Hvor bygger den rede?

Hættemågen laver sin rede på jorden i en koloni. I de tætteste kolonier ligger rederne så tæt, så mågerne kan røre hinanden. Hvis der er mange rovdyr i området, ligger rederne mere spredt.

Hvad spiser den?

Hættemågerne spiser mange ting. Insekter, snegle, orme, fisk, ådsler og affald. Om sommeren kan man se dem flyve rundt i flok i stor højde og spise sværme af flyvemyrer. De er også ofte at se bag landmandens traktor i jagten efter smådyr. De er hurtige til at opfange, hvis andre dyr har fundet mad. Derfor er de tit at se, når man fodrer fugle i parker, og hvis viber stamper efter regnorme.

Hættemågen danser også en slags step-dans, som får orme til at komme op af jorden. Dansen skulle efter sigende efterligne de vibrationer, som faldende regn giver. Det får regnorme op af jorden.

Ringdue

Ringduen er den mest almindelige dueart i Danmark. Den bliver også kaldt en skovdue. Det er den eneste fugleart, der kan fodre sine unger med duemælk.

Hvordan ser den ud?

Ringduen er en stor due med blågrå farver og hvide aftegninger på vingerne og halsen. Ringen rundt om halsen har givet den sit navn. Hannen og hunnen er stort set ens.

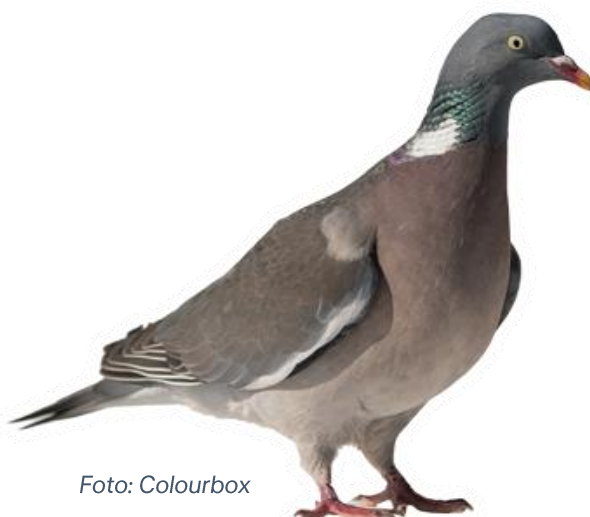

Foto: Colourbox

Antal fugle i DK	Højde og vingefang	Vægt	Æg	Levealder
290.000 ynglepar (2011)	40 cm lang 73 – 80 cm vingefang	500 gram	2 æg – typisk 4- 5 gange om året	Max 15 år

Hvor bor den?

Ringduen bor i hele landet – både i by, på landet og i skov. Den er en anelse mere tam i byerne. Sådan er det generelt med fugle i byerne. Om efteråret samles store flokke af ringduer i Danmark. Halvdelen flyver til Sydvesteuropa og overvintrer der, mens den anden halvdel bliver og får besøg af ringduer fra de skandinaviske lande.

Hvor bygger den rede?

Ringduen laver ofte sin rede i træer, og rederne er ofte meget simple. Hannen finder redemateriale, og hunnen bygger reden. Den består af kviste, grene og blade, og ringduen laver ofte en flad bund, hvor æggene kan lægges på.

Ser I nøje efter, kan I spotte de hvide æg i trækronerne. Dette betyder, at æggene er relativt ubeskyttede for rovdyr. Rigtigt mange af ringduens æg bliver spist af rovdyr eller rovfugle, og derfor yngler ringduen mange gange om året. De kan yngle op til otte gange på et år, men gennemsnitligt får de unger ud af hver fjerde forsøg.

Rovdyrene, der plyndrer duereden, er fugle som husskader, gråkrager, skovskader og pattedyr, eksempelvis husmår og egern.

Hvad spiser den?

Ringduerne lever primært plantebaseret. De spiser frø, skud, rødder, knopper, blomster, blade og bog. De kan også finde på at spise smådyr. De finder deres føde på jorden, på fuglebrættet og i træerne. Ringduer er faktisk så adrætte, at de kan finde deres føde på de yderste grene.

Ringduen producerer desuden duemælk til sine unger, som den kan lave i en udposning i sit spiserør. Den gylper duemælken op til ungerne. Fordi duemælken er så næringsrig, kan ringduen opfostre unger hele året rundt.

Solsort

Solsorten er den mest almindelige fugl i Danmark. Den sidste optælling i 2014 viste, at der var 1,7 millioner par solsorte, så den har I sikkert set på legepladsen.

Hvordan ser den ud?

Det er nemt at kende forskel på en han- og en hun-solsort. Hannen er sort med gult næb og en gul ring rundt om øjet. Hunnen er helt brun med et brunt næb og en brun ring omkring øjet.

Foto: DR Billeder

Antal fugle i DK	Højde og vingefang	Vægt	Æg	Levealder
1,7 millioner ynglepar	25 cm lang 34-38 cm vingefang	80-110 gram	4-6 æg op til to gange om året	5-10 år

Hvor bor den?

Solsorten var i 1800-tallet kun en skovfugl, men i nutidens Danmark er den til at finde overalt. Den bor i haver, på kirkegårde, i byerne, i skoven og i baggårde. Hvis der bare er en lille smule grønt, så er der højst sandsynligt en solsort i nærheden.

Hvor bygger den rede?

Solsorten er en meget social fugl, der bor i familier, og de er efterhånden godt vant til mennesker. Derfor bygger mange af de fugle, der bor i byerne, også reder tæt på mennesker. Det kan være i hække, i carporte eller på stiger. De er meget tillidsfulde, men hvis du kommer for tæt på, skælder de ud. Reden er bygget af kviste og grene, og hvad solsorten ellers kan finde af kvas.

Solsorten får to-tre kuld unger om året, og kuldene kommer ofte lige efter hinanden. Det betyder, at når første kuld er udruget, forlader ungerne reden få dage, før de egentligt er klar til at flyve. Hun-solsorten skal nemlig i gang med næste kuld. Da bliver det han-solsortens opgave at fodre ungerne.

Hvad spiser den?

Solsorten lever primært af smådyr. Du kan ligefrem se dem lytte efter regnorme, og de bruger deres næb og ben til at skrabe efter dyr i jordbunden. Om vinteren er de flittige gæster på foderbrættet, og hvis I lægger æbler frem, kommer der sikkert en solsort forbi. Den har dog en tendens til at dominere foderbrættet, så andre fugle holder sig lidt tilbage.

Hvordan lyder den?

Solsortens sang er meget karakteristisk for det tidlige forår, hvor du sikkert kan se den sidde i en flagstangstop eller på taget og synge. Solsorte synger meget melodisk, og de kan efterligne menneskeskabte lyde og andre solsortes sang, så de nærmest bliver et lille kor. Solsorte har derudover nogle meget karakteristiske advarselskald, som vidner om, at der er fare på færde.

Fuglekonge

Fuglekongen er Danmarks mindste fugl. Man skal være heldig at se den lille fugl, der er omkring 9 centimeter lang og vejer 4-7 gram.

Hvordan ser den ud?

Fuglekongen er nem at kende på sin gyldne krone. Hannerne har en gullig eller orange stribe på issen, som ligner en lille kongekrone. Resten af fuglen er olivengrøn med en lys bund. Fuglekongen har et meget kort og spist næb, så den nemt og hurtigt kan fange små insekter.

Foto: Colourbox

Antal fugle i DK	Højde og vingefang	Vægt	Æg	Levealder
29.000 ynglepar (2011)	9 cm lang 13-18 cm vingefang	4-7 gram	7-10 æg to gange om året	Max 5 år

Hvor bor den?

Fuglekongen bor i det meste af Danmark, hvor der er nåleskov. Det er også her, at den laver sin rede. Den kan også finde på at bo i parker og på kirkegårde, hvis der er nåletræer. Fuglekonge er til at finde i det meste af Sydeuropa og Skandinavien. Den yngler derudover i Himalaya, det vestlige Sibirien og det vestlige Kina.

Hvordan ser reden ud?

Fuglekongens rede er ret fiks. Den er lavet ved hjælp af edderkoppespind, hvor fuglekongen konstruerer en "hængekøje" fra en overhængende gren, der fores med lav og mos. Reden bliver placeret højt oppe i grantræerne, og den overhængende gren dækker også for indgangen, så den er svær at komme ind i. Reden er dyb og tyk og begge forældre hjælper med at bygge den 4-10 meter oppe i grantræerne. Ungerne bliver fodret med små insekter og edderkopper. Dette gælder især bladlus, som fuglekongen nemt kan finde blandt grantræernes nåle.

Hvad spiser den?

Bladlus er også livsvigtig for den voksne fuglekonges fødeindtag. Bladlus er nemlig også aktive om vinteren, da de har en slags frostvæske i deres blod, som gør, at de overlever. Bladlus er derfor fuglekongens primære vinterføde. Selvom fuglekongen er lille, skal den finde cirka 50 dyr i minuttet for at holde sig mæt. Det svarer til, at fuglekongen om vinteren undersøger 300 meter grangrene i alle døgnets lyse timer for at skaffe føde nok. Det er hårdt for den lille fugl, og den bruger meget energi i jagten efter føde.

Hvordan lyder den?

Fuglekongen har en meget karakteristisk stemme og sang. Den kalder med et vedvarende højt "sii-sii-sii". Det ligger så højt i toneleje, at nogle ældre mennesker ikke kan høre det.

Knopsvane

Danmarks tungeste fugl er samtidig vores nationalfugl og hovedrollen i H. C. Andersens eventyr om den grimme ælling. Knopsvanen blev kåret som nationalfugl i 1984 af "Dus med dyrene"-seerne, og Poul Thomsen fik lov til at udråbe vinderen af konkurrencen.

Hvordan ser den ud?

Knopsvanen er en smuk hvid majestætisk fugl, som man kan se i mange søer og fjorde, og den er umulig at forveksle med andre arter af svaner, da både pibe- og sangsvane har gult næb.

Foto: Colourbox

Den hvide gigant har sorte svømmefødder og et orange næb. På næbbet sidder en knop – deraf navnet knopsvane. Hannens knop er større end hunnens, og det er stort set den eneste forskel, der er på de to. Knopsvanen fælder en gang om året alle sine svingfjer på en gang. Det gør den ude af stand til at flyve i en måned. Mange svaner samles på en fælles fældeplads, når det er tid til, at de skal af med svingfjerene. De opholder sig i vandet, til de nye fjer vokser ud, og de således kan flyve igen.

Antal fugle i DK	Højde og vingefang	Vægt	Æg	Levealder
29.000 ynglepar (2011)	150 cm lang 210 - 240 cm vingefang	10-16 kg	4-8 æg	Max 28 år

Hvor bor den?

Knopsvanen er primært udbredt i Europa, men den kan også ses pletvis globalt, da lande som USA, New Zealand og Australien har indført arten. Knopsvanen er udbredt i det meste af Danmark, og det er en standfugl, hvilket vil sige, at den overvintrer i Danmark. Derudover får vi også besøg af svaner nordfra, der overvintrer i Danmark.

Knopsvanerne er monogame, og de finder normalt kun en ny mage, hvis den anden dør. Knopsvanerne kan godt finde på at slå sig ned i to par ved samme sø, hvor de begge yngler, men kun hvis der er mad og plads nok til begge par.

Hvordan ser reden ud?

Rederne er lavet af siv, kviste, rødder fra vandplanter og tagrør. Hannen og hunnen samarbejder om at lave reden. Hannen finder alt redemateriale, og hunnen bygger selve reden. De forsvare begge territoriet, og de kan godt blive ret aggressive. Af den årsag skal man passe på med at komme for tæt på en svane-rede. Det er hunnen, der ruger på æggene. Svanernes unger er normalt grå – ligesom den grimme ælling. Der er sommetider en hvid unge iblandt flokken. Disse bliver kaldt "polske".

Hvad spiser den?

Knopsvanen lever af vandplanter, som den fisker op fra bunden med sin lange hals på lavt vand. Derudover spiser den også græs, korn og andre planter langs søernes og fjordenes breder.

Vandrefalk

Vandrefalken er et af verdens hurtigste dyr og en fantastisk luftakrobat. Når det går hurtigst, kan den styrtdykke efter et bytte med 390 kilometer i timen.

Vandrefalken er sjælden i Danmark, og den seneste opgørelse fra 2019 viste, at vi havde 21 par boende i landet. Heraf fik 13 par unger. Vandrefalken forsvandt som ynglefugl i Danmark i 1970'erne grundet overfangst til falkonerer samt farlige miljøgifte. De er dog i fremgang, og siden 2001 har der været vandrefalke, der yngler i Danmark.

Foto: Colourbox

Antal fugle i DK	Højde og vingefang	Vægt	Æg	Levealder
21 ynglepar	40-46 cm lang 95-115 cm vingefang	600-750 gram	3-4 æg	Typisk 8 – 10 år Max 20 år

Hvordan ser den ud?

Vandrefalken er en kompakt fugl, der har en sort skægstribe, en stålgrå overside og på undersiden er den tværstribet i hvide og mørkegrå farver. Hun-falken er en del større end han-falken. Hunnen er desuden en anelse mere brun i det end hannen.

Hvis du spotter en vandrefalk, er det ofte med dens karakteristiske store, spidse falkevinger i luften eller siddende på en sten eller pæl. Man kan være heldig at se den jage om vinteren, der hvor der er mange vandfugle samlet. Som regel opdager man vandrefalken ved at alle vandfuglene letter på én gang i samlet flok.

Hvor bor den?

De bor primært omkring stejle klipper og klippeafsætser, men de er også at finde i vandrefalkskasser og ved høje bygninger. I Danmark er falken derfor oftest set på Bornholm og ved Møns Klint og Stevns Klint.

Vandrefalken er en af verdens mest udbredte fuglearter. Der er mange forskellige racer på alle kontinenter. I Europa bor den primært i bjergområder.

Hvad spiser den?

Vandrefalken spiser primært store og mellemstore fugle. Det kan for eksempel være duer, vadefugle, mindre ænder, kragefugle og drosler. En hun-vandrefalk kan fange et bytte, der vejer op til 1 kilo.

Falken fanger byttet ved at styrtdykke ned og torpedere fuglen ovenfra med sit brystben. Byttet dør som regel af sammenstødet.

Kilder:

www.fuglehaandbogen.dk

www.denstoredanske.dk/lex

www.skoven-i-skolen.dk

www.naturhistoriskmuseum.dk

www.dof.dk

www.dofbasen.dk

www.fugleognatur.dk

www.mts.dk

Audobon Society's fact sheet og <https://www.sciencedirect.com/topics/agricultural-and-biological-sciences/black-headed-gull>

www.jaegerforbundet.dk